

професійно-викладацького складу, організацію навчального процесу, технології навчання, матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу, виховну роботу, організацію контролю освітнього процесу і його результатів [3].

Розглянемо один з важливих чинників підвищення якості освіти – це проблема якості діяльності педагогів, їхня кваліфікація і мотивація. Ця проблема зумовлена зміною ролі педагога – викладач не надає інформацію студентам, а лише консультацію щодо її пошуку і роботи з нею, де педагогу необхідна допомога у формуванні подібної компетенції.

Проблема якості освіти також загострюється і в зв'язку з безперервно зростаючим обсягом людських знань, що значно ускладнює діяльність щодо участі в розробці освітніх програм, змісту освітніх програм, технології їхньої підготовки і реалізації, що спрямовуються до підвищення трудомісткості викладацької праці.

Важливий елемент успішності освітнього процесу є мотивація. Очевидно, що в більшості випадків ми маємо студента, у якого під час вступу до ВНЗ домінують зовнішні мотиви. Це відбивається на навчальній активності, інтерес до отримання професійної освіти може привести до відрахування студента з ВНЗ, що може вплинути, в результаті, на якість підготовки фахівця. Тому педагогу необхідно знати основні теорії мотивації, способи впливу на студентів, їхні сильні і слабкі сторони [1].

Таким чином, основне завдання педагога – залучити студентів у навчальний процес, а не змушувати їх брати участь в ньому. Примус і погрози породжують байдужість і незадоволеність, формують низьку продуктивність праці, небажання вчитися взагалі. Навчання – це лише частина життя студента, а не все життя.

Отже, задоволеність студента освітнім процесом відкриває його для позитивного та ефективного сприйняття навчального матеріалу. Тому педагогу необхідно знати і розуміти ті чинники і ту поведінку, якої очікують від нього студенти, і які викликають у них позитивне сприйняття навчального процесу.

Література

1. Беляков С. А. О системных аспектах организации управления образованием / С. А. Беляков, В. Ж. Куклин // Университетское управление: практика и анализ. – 2006. – №1 (41). – С. 32–41.
2. Кісіль М. В. Оцінка якості вищої освіти / М. В. Кісіль // Вища освіта України. – 2005. – № 4 (14). – С. 82–87.
3. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє / С. Ніколаєнко // Вища школа – 2006. – № 2. – С. 3–22.

УДК 159.9.07

Несмашна Г. Є.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕРВІЗІЙНИХ ГРУП У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕТИЧНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Питання організації та змісту професійного розвитку фахівців психологічної служби системи освіти України є досить актуальним, з огляду на збільшення кількості та характеру проблем, які необхідно вирішувати фахівцям в сучасних умовах. Змінюються також вимоги до здатності та готовності практичних психологів, соціальних педагогів діяти в умовах невизначеності, непевності тощо.

Разом з тим, концептуально значущою стає ідея неперервної освіти, або ж освіти впродовж всього життя, яка є відповіддю на виклик світу, де зміни відбуваються дуже швидко.

Сучасне бачення неперервної освіти фахівця, зокрема працівника психологічної служби, презентує активне включення його як суб'єкта ініціювання та організування

власного професійного розвитку, що сприяє становленню професійної ідентичності з формуванням компетенцій, які забезпечують результативність діяльності.

Все частіше в публікаціях науковців з'являється ідея набуття фахівцем знань та вмінь у результаті співпраці з більш досвідченим, кваліфікованим професіоналом, який здатний допомогти розібратися в ситуації ускладнення, навчити використовувати нові ефективні методи і технології роботи, тобто супервізія. Втілення цієї ідеї є одним з можливих шляхів підвищення якості професійної діяльності практичного психолога.

Супервізія - це один із методів теоретичного та практичного підвищення кваліфікації фахівців у сфері психотерапії, соціальної роботи і т. ін. у формі їх професійного консультування й аналізу доцільності та якості використовуваних практичних підходів і методів психотерапії [18, с. 5].

Як метод навчання на досвіді, вона дозволяє фахівцям акцентувати увагу на цілях і напрямках їх роботи, формувати системні підходи до стратегії і тактики консультування та психокорекції, планувати і прогнозувати ефекти психологічних втручань, а також усвідомлювати свої помилки і коригувати їх.

Розробка та реалізація технології супервізії психологів-практиків залежить від того, що саме вкладається в зміст діяльності супервізора та які завдання розв'язує ця технологія стосовно змін у структурі професіоналізму супервізованого. Мета супервізії полягає у допомозі практичному психологу якнайефективніше виконувати завдання, зазначені в посадових обов'язках.

З огляду на особливості взаємодії супервізора-методиста і практичного психолога (супервізованого), З. Гаркавенко. [8, с. 127] виділяє такі можливі різновиди супервізії:

- ✓ адміністративна супервізія, яка забезпечує реалізацію взаємодії у системі стосунків «керівник — підлеглий»: розв'язання адміністративних проблем; планування і організація діяльності; моніторинг, аналіз, оцінювання якості роботи; дотримання плану роботи; виконання посадових інструкцій;
- ✓ наставницька супервізія — супервізор-методист виступає у ролі «учителя», «наставника», «помічника», «консультанта», «диспетчера», переймаючись ступенем розвитку професійних умінь і навичок супервізованого;
- ✓ навчальна (тренінгова) супервізія полягає в тому, що супервізований є «стажистом», який удосконалює свої уміння і навички у проведенні занять з елементами тренінгу, просвітницько-профілактичних заходів;
- ✓ консультаційна супервізія — супервізор-методист несе відповідальність за супервізованого і його роботу, консультує подолання стресових ситуацій і бар'єрів; здійснює роз'яснення проблемних питань та надає поради; забезпечує зворотний зв'язок; аналізує особисті проблеми, що перешкоджають роботі; створює атмосферу довіри; мотивує до діяльності та розвитку особистісних і професійних якостей.

І. В. Астремська [2, с. 55] вказує на три основні функції супервізії:

- освітницьку (формувальну), що передбачає розвиток умінь, навичок, здібностей стосовно професії;
- підтримувальну (тонізуючу), що полягає у підвищенні стійкості щодо впливу проблем клієнтів;
- спрямовувальну (нормативну), що передбачає контроль працівника над власною особистістю (недоліки, слабкі сторони, сліпі плями, осуд).

Одним із ефективних методів супервізії та розвитку професійних навичок, а також способом зниження професійних бар'єрів та стресу у фахівців психологічної служби є також Балінтовська група.

Технологію Балінтовської групи запозичено у медичних працівників, після чого її почали активно використовувати групи психологів, педагогів, соціальних працівників, основою роботи яких є професійна комунікація. Пріоритетами в роботі Балінтовської групи є безпека обговорення проблеми-запиту, аналіз та емоційна підтримка її учасників.

Мета роботи Балінтовських груп:

- поліпшити сприйняття і розуміння міжособистісної комунікації;
- виявити труднощі емоційної та несвідомої технології роботи практичного психолога, сприяти її усвідомленню;
- розвинути навички професійної рефлексії, збереження психологічного здоров'я спеціаліста (попередження професійного стресу та вигорання).

Об'єктами роботи Балінтовської групи є комунікація, емоції, почуття, ірраціональні ідеї й установки, психологічні захисти, переноси, контрпереноси, очікування, смисли. Інструментами Балінтовської роботи є асоціації, фантазії, аналогії, аналіз захистів і переносів, емоційна підтримка. У роботі групи вартісними є поліфонія точок зору і обговорення, спрямованість на пошук нових смислів взаємовідносин і нових поглядів на комунікацію [8, с. 130].

Ще один метод підвищення професійної майстерності фахівців – інтервізія - «інтерколегіальне» або «міжколегіальне» обговорення професійного досвіду в групі рівних за рівнем фахівців під керівництвом ведучого інтервізійної групи. Інтервізія також фокусується на поліпшенні роботи персоналу, лікування та соціальної роботи. Як вказує Г. Андрєєва, створення та робота інтервізійної групи - це унікальний і творчий процес, простір розвитку через обмін і пошук [6].

Інтервізійна група - це, у першу чергу, професійний обмін інформацією, можливість познайомитися з методами і техніками роботи, поглядами і підходами колег, збагатитися їх досвідом, а також можливість для фахівця отримати підтримку, новий погляд на роботу з клієнтом, розширити свої професійні можливості. Окрім того, це простір «контейнерування» тривоги психолога та профілактика «синдрому вигорання», тому що дозволяє екологічно опрацювати негативні почуття, які неодмінно виникають у процесі роботи. Група допомагає утримувати професійну позицію, уберегти учасника від «місії рятівництва» і пов'язаних з цим почуттів розчарування і провини [6].

Пропонований нами варіант інтервізійної групи вирішує завдання як адміністративні, пов'язані з необхідністю навчання, загальної оцінки компетентності, організації процесу консультування та психокорекції, так і змістові, які передбачають допомогу в самому процесі надання психологічної допомоги. Перший блок завдань є універсальним, незалежним від методичних уподобань психологів. Змістові завдання пропонуємо розв'язувати, використовуючи як об'єднувальну основу особистісно орієнтований підхід та структурні елементи позитивної психотерапії Н. Пезешкіана [15, с. 68]. Зокрема, ідея цілісного бачення людини у поєднанні її тіла, душі і духу, моделі балансу, розуміння того, що людина разом з проблемою завжди має ресурси для її вирішення; а також використання метафор, історій, притч як засобу розширення простору фантазії та інтуїції, збагачення власного досвіду, засобу для подолання конфліктів.

Враховуючи специфіку діяльності та різноманітність теоретико-практичної підготовки психологів навчальних закладів, нами обрано інтегративну модель (Вісконсинський тренінговий проект з клінічної супервізії), яка застосовується, як зазначає І. Д. Булюбаш, у супервізії при різних теоретичних орієнтаціях [3, с. 65]. У цій моделі описано 3 стадії розвитку фахівця з відповідними характеристиками кожної стадії та відповідні їм рівні робочих проблем, які вирішує супервізор.

У їх аналізі виокремлено основні завдання для організації інтервізійних зустрічей зі шкільними психологами.

Правильність обраних завдань відкориговано в результаті моніторингу проблемних зон практичного психолога навчального закладу. Шляхом мозкового штурму виокремлено низку питань: труднощі встановлення контакту, перекидання відповідальності та недовіра клієнта, його надмірні очікування, складнощі з дотриманням часових рамок консультативного процесу тощо. Моніторинг продемонстрував необхідність актуалізації знань та формування навичок психологічного консультування.

Таким чином, сформовано інтегральну структуру інтервізійної зустрічі з двох компонентів - теоретико-практичної (розгляд питань, що стосуються процесу психологічного консультування) та власне інтервізійної (розгляд випадку з практики роботи психолога навчального закладу). Вона поєднує у собі ідею опанування професійно важливими навичками практичного психолога, супервізійного супроводу діяльності працівника психологічної служби та формування професійного співтовариства - представлення психологічної роботи в середовищі колег, рівних за досвідом, статусом тощо.

У вказаному сенсі структура засідання групи складається з двох частин. У першій, теоретично-практичній, розглядаються питання побудови консультативного процесу, зокрема такі, як структурні елементи процесу індивідуальної консультації: встановлення контакту, створення безпечного середовища для клієнта, розрізнення скарги та запиту, укладання психологічного контракту, навички активного слухання та формулювання запитань.

Друга частина, власне інтервізійна, передбачає розгляд конкретного випадку з досвіду роботи фахівця. Метою діяльності інтервізійної групи є розширення арсеналу концепцій, підходів, тактики за рахунок думок усіх учасників інтервізійної групи, відчуття професійної компетентності та професійної самооцінки, спонукання до пошуку ресурсів у своїй роботі та підтримку психолога групою колег.

Процес інтервізії організовано з використанням п'ятиступеневої техніки супервізії (Braeuer H. G., 1997), адаптованого аналогу п'ятиступеневого методу позитивної психотерапії Н. Пезешкіана. Як і сам метод, супервізія у позитивній психотерапії передбачає проходження п'яти послідовних етапів (Peseschian N., 1988; Braeuer H.G, 1997): дистанціювання (опис випадку), інвентаризація (пошук можливих джерел проблеми), ситуативне підбадьорювання (заохочення виявлених якостей, закріплення впевненості у здатності автора випадку впоратися з ситуацією за допомогою нового погляду на неї), вербалізація (супервізор і група формулюють зміст актуального базового і внутрішнього конфліктів, що завадили успішному застосуванню теорії у практиці, розглядаючи їх як основу для нових гіпотез), розширення цілей (збільшення спектру альтернативних робочих гіпотез, можливих стратегій і технік впливу, підтримка рішучості психолога продовжити роботу, намітивши план дій) [9]. Для більш ефективної структуризації використано п'ятикрокову схему роботи зі значущою подією, розроблену українськими тренерами з позитивної психотерапії В.Карікашем та Н. Босовською [8, с. 8].

Структурну п'ятикрокову модель доповнено елементами поетапної динаміки у роботі групи Балінта, запропонованої американськими авторами Ліхтенштейном і Дорнфестом [4, с. 90].

Таким чином, процедура проведення інтервізії випадку набула вигляду структурної схеми (Додаток А).

Проведення впродовж двох років інтервізійних зустрічей за вказаною схемою з психологами тернопільських дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів

показало ефективність обраного напрямку, важливість саме такої форми професійного самовдосконалення, і, зрештою, призвело до формування двох інтерв'язійних груп за професійним спрямуванням: психологів шкіл та дошкільних навчальних закладів.

Нагромаджений досвід роботи сприяє формуванню ключових особистісних та професійних компетентностей працівників психологічної служби освіти міста різних рівнів підготовки та майстерності, напрямів, зацікавлень, суттєвому розширенню мережі послуг практичних психологів та соціальних педагогів клієнтурі різного віку і фаху з актуальних проблем особистісного саморозвитку та самовдосконалення, перспектив формування індивідуальної акмеотраскторії.

У перспективі - організація схожих груп для педагогів, що, на нашу думку, є актуальним способом професійного вдосконалення на основі особистісного підходу, не декларованого, а змодельованого у реальній ситуації професійної взаємодії, пережитого на власному досвіді через контакт із ведучим та учасниками інтрв'язійної групи. Таким чином, взаємодія ведучого та учасників інтерв'язійної групи стає «активною моделлю», за допомогою якої учасники потім будують більш аутентичні та ефективні стосунки з собою та іншими.

Література

1. Артеменко Т. Б. До питання методичного супроводу післядипломної підготовки практичних психологів // Матеріали Всеукраїнського проблемного семінару «Науково-методичний супровід розвитку професійної компетентності практичних психологів в системі післядипломної освіти» 17-18 листопада 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6
2. Астремська І. В. Супервізія у практиці соціальної роботи та підготовці соціальних працівників // Теорія і практика сучасної психології. – 2012. – Вип. 5.
3. Булюбаш І. Д. Основи супервізії в гештальт-терапії. - М.: Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 223 с.
4. Груповий балінтовський тренінг. Теорія і застосування / За наук. ред. Б. Васілевскі, Л. Енгель, В. Газолишина; пер. з пол. О. Голубенної. – Чернівці: Книги – XXI, 2015. – 292 с.
5. Збірник нормативно-правових документів психологічної служби та ПМПК системи освіти України / упоряд. Панок В. Г., Цушко І. І., Обухівська А. Г. – К. : Ніка-Центр, 2005. – 256 с.
6. Зотова С. І. Інтерв'язія як можливість професійного росту / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.b17.ru/article/intervisiya_kak-vozmozhnost_rosta/
7. Інноваційні моделі підвищення кваліфікації працівників психологічної служби і консультантів ПМПК / Авт. кол. за ред. Панка В. Г., Гаркавенко З. О. - [Електрон. дані]. – К.: Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.
8. Карикаш В. І., Босовская Н. А., Кравченко Ю. Е., Кириченко С. А. Основи психологического консультирования в позитивном подходе. – Черкассы, 2009. – 52 с.
9. Кириллов И. О. Супервізія в позитивній психотерапії : Автореферат дисс...канд. мед. наук. – СПб., 2002 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medical-diss.com/medicina/superviziya-v-pozitivnoy-psihoterapii>
10. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років : Проект. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/messages/39066-mon-proponue-na-gromadske-obgovorennya-proekt-kontseptsiyi-rozvitku-osviti-ukrayini-na-period-20152025-rokiv>

11. Кулаков С. А. Супервизия в психотерапии : Учебное пособие для супервизоров и психотерапевтов. – СПб.: ООО Медицинский центр С.П. Семенова «Вита», 2004. – 128 с.
12. Мэй Р. Искусство психологического консультирования / Пер. с англ. Т. К. Кругловой. – М. : Независимая фирма «Класс», 1994. – 315 с.
13. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В. Г. Панка та І. І. Цушка. – [Електрон. дані]. – К. : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см
14. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика : Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>
15. Пезешкиан Н. Психотерапия повседневной жизни: тренинг разрешения конфликтов. — СПб. : Речь, 2002. – 288 с.
16. Пезешкиан Н. Психосоматика и позитивная психотерапия: Пер. с нем. — М. : Медицина, 1996. — 464 с.
17. Сироватко Е. И. Развитие профессиональной компетентности практических психологов в системе последиplomного образования Запорожской области. // Матеріали Всеукраїнського проблемного семінару «Науково-методичний супровід розвитку професійної компетентності практичних психологів в системі післядипломної освіти» 17-18 листопада 2011 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6
18. Федоряка Д. А. Супервизия в психотерапевтической практике. - М. : НИПНИ им. В. М. Бехтерева, 2015. – 128 с.
19. Федосенко Е. В., Седунова И. С., Особенности сопровождения профессиональной самореализации психолога в различных педагогических системах – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp6/fedosenko.pdf
20. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления : Автореферат дисс... доктора психологических наук. – М., 2001 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dissertation1.narod.ru/avtoreferats2/av41.htm>

Додаток А

Процедура інтерв'язі випадку

З використанням 5-крокової моделі позитивної психотерапії Н. Пезешкіана

КРОК 1. СПОСТЕРЕЖЕННЯ – ДИСТАНЦЮВАННЯ	
«Якщо хочеш змінити щось, спочатку зверни на це увагу»	
Представлення випадку	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Розповідь про проблематику ✓ Визначення запиту
	Яка приказка, притча, мудрість згадується, коли ти думаєш про цю ситуацію?
КРОК 2 ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ	
«Чим більше ти знаєш про саму проблему, тим більше у тебе можливостей»	
Аналіз і уточнення ситуації випадку	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Відповіді на запитання учасників інтерв'язійного кола ✓ Збір анамнезу про випадок, ситуацію, клієнта, пророблену психологом роботу ✓

КРОК 3 СИТУАТИВНЕ ПІДБАДЬОРЕННЯ	
«Зміни відбуваються завдяки сильним сторонам»	
Надання позитивного зворотнього зв'язку	<ul style="list-style-type: none"> ✓ у чому позитивний аспект даної ситуації? ✓ На які свої якості ти можеш спертися? ✓ За що собі вдячний /на?
Формування ресурсної позиції психолога	<ul style="list-style-type: none"> ✓ За що група може подякувати автору запиту?
КРОК 4 ВЕРБАЛІЗАЦІЯ	
«Під лежачий камінь вода не тече»	
Пошук варіантів причин та рішень ситуації	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Асоціації учасників інтерв'язійного кола ✓ Опис схожого досвіду ✓ Рекомендації щодо вибору ефективних форм роботи для вирішення ситуації
Погляд на випадок під новим кутом	
КРОК 5 РОЗШИРЕННЯ ЦІЛЕЙ	
«Благословенні перешкоди, бо ними ростемо (Агні Йога)»	
Зворотний зв'язок автора запиту групи	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Якою тепер тобі здається ситуація? ✓ Чи з'явилося нове бачення її вирішення? ✓ Який професійний та життєвий досвід з цієї ситуації ти можеш надалі використовувати? Де?
Вибір варіантів рішення ситуації	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Якби події повторилися, що б ти робив /ла б інакше? ✓ Які нові питання з'явилися для роботи з клієнтом?

УДК 371.134+6(07)

Олексюк В. П.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ХМАРНИХ ЛАБОРАТОРІЙ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Важливим кроком на шляху вирішення проблем доступності і якості навчання є розвиток технологій хмарних обчислень, сервісів адаптивних інформаційно-комунікаційних мереж, засобів віртуального і мобільного навчання. Згадані процеси чинять вплив на організацію процесу навчання та діяльність його учасників [5]. Одним із напрямів впровадження хмарних технологій у навчання є розгортання у вищих навчальних закладах корпоративних (приватних) хмар, основою функціонування яких є технологію віртуалізації.

Проблемам застосування технологій хмарних обчислень в освіті присвячено низку робіт вітчизняних та зарубіжних науковців: В. Ю. Бикова, О. Г. Глазунової, Н. В. Морзе, О. М. Спіріна, М. П. Шишкіної, Б. Гірша (B. Hirsch), А. Лабус (A. Labus), М. Мірцеї (M. Mircea), В. Роя (W Roy), Х. Вонга (Wang H.), С. Йогоями (S Yokoyama), М. Е. Браун (M. E. Brown), К. Робертсона (C. Robertson) та інших. Психологічні питання діяльності особистості у віртуальному середовищі досліджували Ю. М. Лотоцька, М. Л. Смільсон, В. В. Чумак, М. Вассер (M. Vasser), Дж. Хайес (J.C. Hayes) та інші.

Метою дослідження є аналіз поняття «віртуальна хмарна лабораторія» та визначення змін у діяльності учасників навчального процесу за умови застосування зазначених технологій.

Термін "віртуальний" може вживатися у психологічному, педагогічному та технологічному аспектах. У першому випадку доречно говорити про "віртуальну